

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

**СИНТАГМИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ :
ПРОЛЕГОМЕНИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ**

до 80-річчя від дня народження
доктора юридичних наук, професора Юрія Миколайовича Оборотова
матеріали
всеукраїнської науково-практичної конференції

14 вересня 2026 року

Одеса
2026

Матеріали подано в авторській редакції

Синтагми сучасної юриспруденції : пролегомени правові інноватики. Пам'яті проф. Ю. М. Оборотова : (до 80-річчя від дня народж. д. ю. н., проф. Ю. М. Оборотова) : матер. Всеукр. наук.-практ. конф.(Одеса, 14 верес. 2026 р. Одеса : Нац. ун-т «Одеська юрид. академія»., 2026. 274 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.33882>

Матеріали конференції, вміщені у цьому збірнику, відображають прагнення представників української правничої науки осмислити методологічне значення наукової спадщини Ю. М. Оборотова та розглянути актуальні проблеми розвитку сучасної юриспруденції. У працях авторів досліджуються питання методології юридичної науки, традиційні та інноваційні напрями розвитку права, трансформація держави, зміна правової реальності під впливом глобалізаційних, інтеграційних, інформаційних і технологічних процесів.

Окрему увагу приділено проблемам цифровізації права, ролі штучного інтелекту у трансформації юридичної діяльності, зміні форм правового регулювання, розвитку правової системи в умовах європейської інтеграції, а також переосмисленню фундаментальних категорій загальної теорії права та держави.

Тімофєєва Лілія Юрїївна

Національний університет «Одеська юридична академія»

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права

DOI:

**ПРАВОВА ІННОВАЦІЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ:
СИНТАГМАТИЧНИЙ ВИМІР НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ Ю.М.
ОБОРОВОТА**

До 80-річчя видатного українського вченого, доктора юридичних наук, професора Юрія Миколайовича Оборотова Національним університетом «Одеська юридична академія» організовано конференцію «Синтагми сучасної юриспруденції: пролегомени правової інноватики». Ця подія є знаковою для наукової спільноти та не тільки фахівців у галузі загальнотеоретичної юриспруденції, але й інших галузей права. Серед іншого, це можливість осмислити значення його ідей для сучасної кримінально-правової науки.

Наукова спадщина Ю.М. Оборотова охоплює широкий спектр проблем загальнотеоретичної юриспруденції та методології права. Водночас особливо цінним для сучасного кримінального права видається його підхід до права як синтагматичної системи [2], розвиток якої неможливо пояснити лише в межах однієї галузі знань. Широке впровадження міждисциплінарного підходу в загальнотеоретичній юриспруденції, на думку вченого, ще яскравіше показує, що дослідження різних сфер, з якими постійно або тимчасово взаємодіє право та держава, неминуче накладають свій характерний відбиток, що не тільки змінює ставлення інших сфер людського знання і юриспруденції. Це неминуче коригує, а то і деформує правове і державне життя сучасного суспільства [1, с. 15].

Такий підхід безпосередньо пов'язаний із проблемою правової інновації. Ю.М. Оборотов наголошував, що проблематика правових новацій знаходить своє відображення навіть у такій консервативній правовій сфері як кримінальне право [1, с. 212]. При цьому посилався на Одеську школу кримінального права

під керівництвом В.О. Тулякова та її здобутки, у яких правова інновація представлена як проблема подолання роками сформованої системи правил криміналізації у вигляді механізму кримінально-правової заборони на щось інше, що виступає як матриця реагування на поведінку, що відхиляється [3, с. 16]. Це набуває особливої актуальності, коли кримінальне право перебуває під впливом інформаційних, соціальних, економічних та культурних трансформацій, а також процесів європейської інтеграції.

Кримінальне право є особливо показовою сферою для осмислення правової інновації. Воно безпосередньо пов'язане із застосуванням найбільш суворих форм державного примусу та обмеженням основоположних прав людини. Показовим прикладом трансформації кримінального права та самої моделі взаємодії держави, правопорушника і потерпілого є розвиток відновного правосуддя. Ю.М. Оборотов визнавав його як нову модель реагування на злочинну поведінку, що передбачає врахування та узгодження інтересів потерпілого, правопорушника і суспільства. В основу цієї моделі покладено, зокрема, максимально можливе усунення заподіяної потерпілому шкоди, прийняття правопорушником відповідальності за вчинене та можливість потерпілого висловити власне бачення правопорушення і вимоги щодо його наслідків [1, с. 212].

Відновне правосуддя змінює акцент із виключно каральної реакції держави на більш комплексну модель, у якій значення мають також відновлення порушених прав, відшкодування шкоди, та участь потерпілого у процесі реагування. Хоча у світі модель відновного правосуддя давно застосовується. В Україні відновне правосуддя робить поступові кроки, зокрема завдяки пілотним проєктам, які реалізуються залученими медіаторами системи Безоплатної правової допомоги. Програма за 4 роки існування вже дала позитивні результати, зокрема в частині зменшення злочинності неповнолітніх, які залучались до програми.

Разом із тим сама новизна певної моделі не може бути достатньою підставою для її впровадження. Будь-які інновації необхідно впроваджувати

обережно, раціонально, зважаючи на національні традиції та контекст. Виправданість впровадження кримінально-правової інновації може бути побудована на поєднанні трьох взаємопов'язаних критеріїв: диференціації, пропорційності та контекстуальної ефективності.

Універсальні теорії дуже привабливі, адже створюють ілюзію можливості пояснення глобальних проблем через одну теорію. Але різні проблеми мають різні причини та різний механізм вирішення. Також і різні кримінальні правопорушення мають різні причини, різні засоби протидії, реагування тощо. Диференціація дає можливість врахувати ці відмінності та сформувати відповідний механізм кримінально-правового реагування.

Новий кримінально-правовий засіб має бути придатним для досягнення легітимної мети, необхідним та співмірним із характером і тяжкістю відповідного посягання. В пропорційності реагування на конкретні кримінальні правопорушення, зважаючи на конкретні обставини справи, досягається виправданість існування норми.

Контекстуальна ефективність правової новації полягає в тому, що правова конструкція, яка демонструє позитивні результати в одній правовій системі, не обов'язково буде так само ефективною в іншій. Її функціонування залежить від особливостей законодавства, правозастосовної практики, інституційної спроможності держави, правової культури та суспільних очікувань.

Саме в цьому контексті особливо актуальними видаються міркування Ю.М. Оборотова щодо співвідношення глобалізаційних процесів та національної правової своєрідності. Позитивно оцінюючи процеси постмодерну та глобалізації, вчений водночас звертав увагу на ризик руйнування сформованої мозаїки традицій і культур сучасного суспільства [1, с. 220]. Для кримінального права ця проблема має особливе значення, оскільки кримінально-правова система формується не лише під впливом нормативних актів, а й у результаті тривалого розвитку правових цінностей, соціальних практик та уявлень про справедливість.

Ця ідея набуває нового звучання в умовах європейської інтеграції України. Наближення національного законодавства до права Європейського Союзу є необхідним напрямом розвитку української правової системи. Водночас європейська інтеграція не повинна розумітися як механічне перенесення нормативних конструкцій до національного законодавства. У сфері кримінального права особливо важливо встановити, яким чином відповідна європейська модель може бути адаптована до українських правових, соціальних та інституційних умов. Якими б привабливими не здавались положення європейського законодавства щодо протидії корупції, чи кримінальним правопорушенням проти довкілля, наприклад, для апроксимації (чи транспозиції, у тих випадках, коли це необхідно) треба зважити чи буде це положення ефективно працювати в наших умовах.

Європейська інтеграція в деякій мірі також може розглядатись як процес правової інновації. Однак якщо певна модель демонструє високу ефективність в інших державах, її імплементація в Україні потребує оцінки з погляду відповідності основоположним принципам кримінального права, можливості її практичного застосування та узгодженості з національним правовим контекстом.

Саме тут виявляється методологічна цінність ідей Ю.М. Оборотова для сучасного кримінального права. Його підхід дозволяє розглядати правову інновацію не як заперечення правової традиції, а як спосіб її розвитку та адаптації до нових суспільних умов. Синтагматичний підхід, у свою чергу, орієнтує на пошук взаємозв'язків між різними правовими явищами, галузями знань, соціальними процесами та цінностями, а не на ізольоване дослідження окремої правової норми.

Ці підходи Юрій Миколайович транслиував і у викладацькій діяльності. Він охоче спілкувався із студентами всіх курсів на університетських заходах та на кафедрі. У 2013 році, навчаючись у магістратурі, я мала можливість слухати його лекції з курсу «Методологія юридичної науки». Він особисто читав курс, захопливо та доступно мовою пояснював складні категорії, із зацікавленням

відповідав на запитання студентів і був відкритим до наукового діалогу. Саме ця здатність говорити про складне просто, не спрощуючи його сутності, є однією з рис справжнього вченого.

Не менш важливими були методологічні семінари, які Ю.М. Оборотов організовував для аспірантів і викладачів університету. Вони стали окремою складовою нашого навчання та університетського життя. Вони стали особливим простором наукового спілкування, обговорення глибоких ідей, у якому зустрічалися представники різних кафедр і галузей права. Тут можна було не лише представити результати власного дослідження (було за честь перед захистом докторської дисертації обов'язково виступити на цьому семінарі), а й почути незручне запитання, критичне зауваження, несподівану ідею або пораду. Саме така атмосфера і створює справжнє міждисциплінарне вільне наукове середовище.

Тому значення наукової спадщини Ю.М. Оборотова для сучасної кримінально-правової науки полягає не лише в окремих концепціях чи наукових положеннях. Не менш важливим є запропонований ним спосіб мислення про право – системний, міждисциплінарний, критичний, відкритий до нового, але водночас уважний до правової традиції, національного контексту та ціннісних основ права.

Такою і є справжня наука – нескінченним діалогом із самим собою та іншими. У цьому діалозі одні ідеї відходять, інші залишаються, деякі отримують нове значення через роки. Але думки, які були сформульовані за життя вченого і стали частиною наукового пошуку його учнів та колег, продовжують жити, розвиватися і давати свої плоди. Саме в цьому, мабуть, і полягає сенс наукового пошуку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Методологія та інноватика загальнотеоретичної юриспруденції: колективна монографія/ під ред. Оборотов Ю.М., Завальнюк В.В., Овчиннікова А.П. Одеса: Фенікс. 2019. 420 с. ISBN978-966-928-359-7

2. Оборотов Ю.М. Формування синтагми загальнотеоретичної юриспруденції. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 вересня 2018 р.) / за ред. Г.О. Ульянової ; уклад.: О.В. Дикий, І.І. Братінов. Одеса : Гельветика, 2018. С. 26–30.

3. Теоретичні аспекти кримінальної юриспруденції : монографія / під ред.: С.В. Ківалов, В.О. Туляков ; НУ «ОЮА». Одеса : Юридична література, 2016. 328 с.

Ключові слова: інновації, принципи кримінального права, пропорційність, міждисциплінарність, синтагматичний підхід, євроінтеграція.

Key words: innovations, principles of criminal law, proportionality, interdisciplinarity, syntagmatic approach, European integration.

Нікітін Володимир Вікторович

Київський національний університет будівництва і архітектури,

доктор юридичних наук,

завідувач кафедри права та публічного управління, адвокат

DOI:

**ПРИВАТНЕ ПРАВО У ПУБЛІЧНОМУ РЕЄСТРІ: МЕТОДОЛОГІЯ
ДОСЛІДЖЕННЯ ДВОЇСТОЇ ПРИРОДИ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ
РЕЧОВИХ ПРАВ**

Конституційна гарантія права приватної власності не вичерпується заборонаю протиправного позбавлення майна. Її інституційний зміст охоплює обов'язок держави створити передбачуваний механізм визнання, оприлюднення і судового захисту речових прав. Статті 41 і 55 Конституції України формують у цій сфері єдиний нормативний контур: право має бути не лише формально проголошене, а й захищене способом, здатним відновити реальну можливість володіти, користуватися та розпоряджатися майном [1]. Для нерухомості таким інфраструктурним механізмом став Державний реєстр речових прав на нерухоме майно (далі – ДРП). Водночас цифровий запис дедалі частіше

Завальнюк Ірина Володимирівна	
ПРИНЦИП ІСТОРИЗМУ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ У	
СВІТЛІ ІДЕЙ ЮРІЯ ОБОРОТОВА.....	70
Ямборко В'ячеслав В'ячеславович	
КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПІДХІД У СУЧАСНИХ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	
.....	75
СЕКЦІЯ 2. РОЗМАЇТТЯ ЮРИДИЧНИХ ДОКТРИН ТА НАПРЯМІВ ПРАВОЇ НАУКИ.....	80
Туляков Вячеслав Олексійович	
КРИМІНАЛЬНО-ПРОВОА ІННОВАТИКА: МЕТОДОЛОГІЯ ПИТАННЯ.....	80
Кельман Михайло Степанович	
ПІДХОДИ, ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У СВІТОВІЙ ТА	
УКРАЇНСЬКІЙ ПРАВНИЧІЙ ТЕОРІЇ	90
Єзеров Альберт Анатолійович	
ВИСНОВКИ ВЕРХОВНОГО СУДУ: ПРИРОДА, МЕТОДОЛОГІЯ АРГУМЕНТАЦІЇ.....	955
Тімофєєва Лілія Юрївна	
ПРОВОА ІННОВАЦІА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ: СИНТАГМАТИЧНИЙ ВИМІР	
НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ Ю.М. ОБОРОТОВА.....	100
Нікітін Володимир Вікторович	
ПРИВАТНЕ ПРАВО У ПУБЛІЧНОМУ РЕЄСТРІ: МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	
ДВОЇСТОЇ ПРИРОДИ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ РЕЧОВИХ ПРАВ.....	105
Кельман Ростислав Михайлович	
СПІВВІДНОШЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НАУКИ ТА КРИМІНАЛЬНОГО	
ЗАКОНОДАВСТВА: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ	110
Нуржан Максатов	
ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND THE TRANSFORMATION OF MODERN	
JURISPRUDENCE: FORMATION OF A NEW LEGAL PARADIGM IN THE REPUBLIC OF	
KAZAKHSTAN	117
Дудник Руслана Миколаївна	
ЦИФРОВІЗАЦІА ПРАВА ЯК ПРОЯВ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ	
АСПЕКТ	124
Чувакова Ганна Михайлівна	
АНОМАЛІЇ ПРАВОВОЇ СФЕРИ ЯК ФАКТОР ДЕФОРМАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	
.....	1288
Іванчук Віра Євстафіївна	
ПРАВОВИЙ МОНИТОРИНГ ЯК ІНФРАСТРУКТУРА ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ	13333
Шандрук Сергій Миколайович	
АНТИКОРУПЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ТА АДМІНІСТРУВАННІ	
.....	1377